

Kallelse till årsmöte söndagen den 3 mars 2013 kl. 14.00 i Bälaryds Bygdegård

För att ha koll på kaffebeställning måste vi ha förnamnan, anmäl till Michael 0380-12540 eller Greta 0380-20707 senast 24/2, eller e-post: info@fornminne-hogland.se!

Föredragningslista:

1. Mötets öppnande
2. Upprättande av röstlängd, godkännande av fullmakter
3. Val av ordförande för mötet
4. Val av sekreterare för mötet
5. Val av 2 (två) justerare tillika rösträknare
6. Fråga om årsmötet behörigen sammankallats
7. Fastställande av föredragningslista
8. Föredragning av verksamhetsberättelse
9. Föredragning av årsredovisning samt budget
10. Föredragning av revisionsberättelse
11. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen
12. Motion om stadgeändring som inkommit till styrelsen senast tre veckor före årsmötet.
13. Fastställande av kostnadsersättningar till styrelsen 2013.
14. Fastställande av medlemsavgift för 2014.
15. Val av ordförande på 1 (ett) år
16. Val av övriga ledamöter på 2 (två) respektive 1 (ett) år
17. Val av programutskott på ett år.
18. Val av 1 (en) revisor på 2 (två) år och 1 (en) revisorssuppleant på 1 (ett) år.
19. Val av ombud till Hembygdsförbundets årsmöte.
20. Övriga frågor
 - a) 2013 års program och föreningens 10-årsjubileum.
 - b) Hur ska vår medlemstidning "Ristningar" fortleva och utvecklas? En diskussion.

21. Mötets avslutande

Tenhult 2013-02-03

Styrelsen

Efter årsmötesförhandlingarna bjuder föreningen på kaffe och smörgås. Därefter visar Lars Ljungberg bilder från föreningens verksamhet tillsammans med andra medlemmar som kommenterar en del av bilderna. Stöd föreningens verksamhet genom att köpa lotter i vårt delikatesslotteri!

VÄLKOMNA!

Med denna kallelse skickas inbetalningskort.

Övriga handlingar kommer att finnas tillgängliga på mötet.

Vi ber Dig betala in medlemsavgiften senast den 1 mars

Ristningar

ÄRGÅNG 7, NUMMER 19

2013 FEBRUARI

HUVUD-ARTIKLAR

- Nyheter från Arkeologins värld
- Fornträden - Vävhistoria i korta drag

Höglandets Fornminnesförening

Då är det dags för årsmöte! Vi vill påminna er om att anmäla er då vi måste beställa kaffe och fika. Hoppas att många kan vara med.

Dessutom är det "redan" dags att betala medlemsavgiften, tyvärr behöver vi varje år påminna om betalningen till ett flertal personer, det känns onödigt så

var snälla att betala per omgående.

I detta nummer presenterar vi lite nyheter från Arkeologins värld. Om ni som använder Internet inte har varit på Svensk Historias hemsida: <http://www.svenskhistoria.se> så kan vi tipsa er att gå dit, man kan även få ett nyhetsbrev med kortfattade nyheter inom vårt intresseområde.

Även museerna har ofta intressanta texter på sina hemsidor, exempelvis har Jönköpings Länsmuseum en hel del om till exempel Jönköpings slott, visste ni till exempel att det var Sveriges största slott/fästning under 1600-talet?

Redaktionen

En påminnelse till alla flyttfåglar: När ni får ändrad adress, telefon eller e-postadress så vill föreningen få ändringen också. Det är synd om vi skulle hugga i sten med Ristningar.....

I DET HÄR NUMRET:

Nyheter från Arkeologins värld	3
Fornträden - Vävhistoria i korta drag	4-5
Jag har läst...	5-6
Program 2013	6

Ordföranden har ordet

Vi har i styrelsen beslutat att lägga om vårt årliga program lite, hoppas det faller i smaken. Vår endagsutflykt har utgått tillsammans med vår utflykt inom en av "våra" kommuner. Dessa ersätts av flera halvdagsutflykter med guidning i olika områden i vår närhet. På så sätt kan vi erbjuda flera korta utflykter och även uppmantra till egna initiativ ute i kommunerna. Vi hoppas att det passar, jag gjorde själv en sådant arrangemang i höstas med ett gott mottagande. Vi kommer även att bjuda in allmänheten på lämpliga sätt till dessa korta arrangemang för att om möjligt få nya medlemmar. Tag gärna med er vänner som kan vara intresserade av vår förening. Om någon vill visa något inom sin kommun så hör av er till mig eller någon annan i styrelsen så kan vi sprida informationen och, förhoppningsvis, få en

större anslutning till utflykten.

Jag och Michael har också träffat vår "systerförening" Loffhults Järnåldersby, något som vi pratat om en tid. Namnet Loffhult är en gammal form, funnen i äldre urkunder, av Lövhult, dvs det område strax utanför Nässjö där nämnd förening håller på att bygga upp en kopia av en järnåldersgård. Konkreta resultat av detta samarbete kan ni se i vårt program, se sista sidan i detta nummer av Ristningar, men vi diskuterar även en studiecirkel i samma anda som Greta och Bertils som med framgång hölls i Aneby, Tranås och Nässjö. Vi planerar att genomföra studiecirkeln till hösten i år och återigen i Nässjö. När denna cirkel är färdig kommer jag att försöka arrangera en cirkel i Jönköping också.

Så till slut en glädjande nyhet:

Vårt engagemang i Skog och Historia kommer att fortsätta i år också! Vi har fått ett positivt besked att programmets finansiering är säkrad för året också. Vi har en artikel som skulle kommit med i detta nummer om vad man hittat vid inventeringarna under 2012, men tyvärr fick det inte plats så det sparar vi till nästa nummer. Vi måste ju ha något då också! Apropos det, om du känner att du vill dela med dig av något, skriv gärna till oss i redaktionen!

Lars

Nyheter från Arkeologins värld

Vi lever i en föränderlig värld men tydligen är även vår historia föränderlig.

Vi i programkommittén hade från början som ett alternativ till 2-dagarsresan i år att åka till Österlen där det finns så mycket att titta på och framförallt Ales Stenar. Men då visade det sig att man kanske ska skriva om historien om **Ales Stenar**, för man har strax intill hittat något som högst sannolikt är en **långdös** som är ca 5500 år gammal och alltså betydligt äldre än Ales Stenar. Det är möjligt att det även legat en **gravhög** i området, vilket skulle innebära att det där finns lämningar från både sten-, brons- och järnålder. Man fortsätter att undersöka platsen och därför bedömde vi att ett besök där borde uppskjutas till ett annat år.

.....

På den estniska ön **ÖSEL** har man gjort vad man kallar århundradets fynd, nämligen två välbevarade **båtgravar** från 700-talet med kvarlevor efter 40 fallna skandinaviska krigare, troligen från Mälardalen eller Gotland som tänkte härja här men mötte så hårt motstånd att de aldrig kom hem igen utan begravdes där tillsammans med sina hundar och jaktfalkar. I gravarna fanns också rostiga svärd, massor med smycken, spelpjäser och kammar av älgben. Det mest sensationella anser man det vara att det största fartyget som var ca 17 m långt hade ett segel och järnkonstruktioner som kan ha varit mastfot och i så fall skulle det innebära att det i Östersjön förekom segelfartyg ett hundratal år tidigare än man trott, alltså i vendeltid i stället för vikingatid.

.....

I marken i **Falsterbo** på ”strandhotellstomten” har man hittat rester av en **senmedeltida stad** som man vill gräva ut fullständigt. Eftersom området på den tiden var danskt har man sökt ekonomiskt stöd från Danmark men det har danskarna inte lovat utan föreslår kontakt med Kulturkontakt Nord. Danmarks svar ska skickas till den svenska handelsministern som är ordförande i ministerrådet.

.....

Greta Forsberg

Fornträden - Vävhistoria i korta drag

”Nu ska jag skriva en del om vävning, som är det äldsta sättet att tillverka tyg.”

”Rölakansmattans föregångare är rygglakanet, vilket hängdes på väggen bakom de väggfasta bänkarna i de dragiga stugorna.”

Det har blivit dags att ta tag i fornrådarna igen. Jag har tidigare skrivit om textila material, redskap för tillverkning av textilier och de första teknikerna så som flätning, bandtillverkning m.m.

Nu ska jag skriva en del om **vävning**, som är det äldsta sättet att tillverka tyg.

De äldsta fynden av textil vävnad är från länderna kring Medelhavet och från Indien, och de är då i första hand tillverkade av växtfibrer som lin och bomull. På våra kyligare breddgrader är tygerna grövre och gjorda av ull från fåret. I norra Europa är det äldsta ”tyget” från mitten av äldre stenåldern c:a 4200 f.Kr. Det hittades vid en utgrävning av en stenåldersboplatz vid Lilla Bält. Det är dock inte vävt utan har tillverkats i ett slags nålbindnings- eller korgflätningsteknik.

Från bronsåldern har man en lång rad exempel på vävnader av ylle, särskilt från Danmark.

Den mest kända kompletta dräkten är nog Egtvedflickans. Hon var en ung kvinna som begravdes i en urholkad ekstock, c:a 1500 f.Kr. och klädd i knäkort fransliknande kjol och kortärmad blus. Allt vävt i tuskaft och av ganska grovt ullgarn.

Egtved ligger på Sydjylland och där finns nu en rekonstruerad gravhög samt ett litet museum.

Fyndet finns att se på Na-

tionalmuseet i Köpenhamn.

I Mellaneuropa börjar man från 1000 f. Kr. att känna till effekter som blir i vävnaden om man använder andra bindningar än tuskaft som t.ex. kypert. Likaså använder man tvåtrådigt garn och man Z- eller S-spinner tråden, alltså snor garnet åt olika håll vid spinningen. Sländorna har då varit av olika konstruktion. Dessa metoder spreds så sakteliga norrut, så vid bronsålderns slut har vi i Norden också dessa variationer i vävarna.

De tidigaste spåren av färgade tyger i Norden är från romersk järnålder. Ett exempel är en kvinnodräkt som hittats i en grav i Danmark (Ja, Danmark nu igen!) som daterats till 100-talet e.Kr. Blusen och kjolen var av blå kypert och var kantad med röda bårder. Det blå tros vara från växten vejde, den röda färgen har ej kunnat fastställas.

I Skandinavien var kypertvävar av ull det vanligaste till kläder under hela äldre järnåldern. Från 600-talet ändrades detta markant. I gravarna från denna tid och framåt finner man nu tyger av linne. Tyger av silke finns i Norden under vikingatiden, det mesta förmodligen av bysantinskt eller persiskt ursprung.

Det finns fler bevarade tyger av ull och silke än av lin. Det är den kemiska sammansättningen i omgivningen som påverkar om det blir en förmultning eller ej, och lin bevaras sämre än animaliska fibrer.

Från medeltiden fram till den industriella utvecklingen på 1700-talet skedde stora förändringar av själva vävstolen och därmed även av de olika vävteknikerna.

Nu något om **mattan** och dess historia

Redan i de gamla Moseböckerna beskrivs hur man använder mattor, det visar att man då behärskade vävtekniken. Men det vi nu kallar mattor lades inte på golven från början, utan de hade helt andra funktioner.

Rölakansmattans föregångare är rygglakanet, vilket hängdes på väggen bakom de väggfasta bänkarna i de dragiga stugorna. Själva vävtekniken har åtskilliga år på nacken. I Sverige kan den spåras ända tillbaka till 700-talet genom fyndfragment från Birkagravarna.

Luggmattor, som **rya** och **flossa**, gjordes för att efterlikna djurfällar. De användes som värmande klädesplagg och som täcken i bädden, oftast med nockorna inåt.

Genom fynd vet man att ryatekniken användes 2000 år f.Kr. Spridningen i Norden sker under 1400-talet. På 1700- och 1800-talet användes ryor av otvättad ull s.k. båtsmansryor av sjömän runt våra skandinaviska kuster. Den otvättade, feta ullen höll vätan borta och värmdes samtidigt.

Trasvävar låg från början över halmen i sängen som en sorts underlakan. Först på mitten av 1800-talet lade man trasmattan på golvet.

Anna-Karin Wallin

Matta med äldre motiv

Jag har läst...

Bockstensmannen

Av **Albert Sandklef**

Albert Sandklef var chef på Varbergs Museum när Bockstensmannen hittades dagen före midsommarafton 1936 i Bockstens mosse som ligger där socknarna Dagsås, Köinge, Rolfstorp och Svartrå skär varandra. Albert Johansson på Bocksten harvade sin andel av mossen och plötsligt fastnade harven i några tygstycken. Albert höll in hästen och såg då att bland tygstyckena låg en död människa. Han antog att det hade skett ett mord och ringde då ortens polis som i sin tur kontaktade landsfiskalen. Vid efterföljande undersökning fann man att kroppen pålats fast i marken, bl.a hade en ekpåle drivits genom hans hjärta. Tillkallad läkare konstaterade att mannen hade varit död i minst 50 år och därmed var brottet preskriberat.

Genom bekantas bekanta fick Albert Sandklef kännedom om fyndet och därmed startade ett noggrant tillvaratagande av fyndet som hade förts till Varbergs museum. Experter från Statens Historiska Museum och Riksantikvarieämbetet i Stockholm och Nationalmuseum i Köpenhamn rådfrågades.

I boken gör Albert Sandklef en ytterst noggrann beskrivning av hela fyndet, särskilt klädedräkten. Syftet var naturligtvis att fastställa åldern på fyndet och försöka lägga pussel så att man kunde få veta vad det var för människa som hade mördats och begravts på detta sätt.

Efter jämförelser med bilder och beskrivningar från medeltiden kom man fram till att det var en ung man av hög börd och att klädedräkten daterades till mitten på 1300-talet.

Bockstensmannen ställdes ut i en monter på Varbergs museum. På 1970-talet genomfördes en ny konservering av bockstensmannens dräkt av textilsektionen på Riksantikvarieämbetet – en konservering som – enligt Sandklef - ödelade och förvanskade delar av dräkten och som sedan ledde till att Sandklef skrev denna bok för att påvisa hur den ursprungliga dräkten sett ut och krävde att den skulle återställas till det ursprungliga skicket. Boken är ett mycket skarpt angrepp på RAÄ och det är en mycket intressant läsning att följa Sandklefs noggranna bevisföring. Boken är på ca 75 sidor och har anskaffats av min fru Anna-Karin som är född och uppväxt i grannkommunen till Varberg.

Michael Wallin

Bockstensmannens hätta

Bockstensmannens mantel

**Högländets
Fornminnesförening**
c/o Michael Wallin
Grängsgatan 32
571 32 NÄSSJÖ

Redaktion:

Michael Wallin

Lars Ljungberg

E-post:

nyhet@fornminne-hogland.se

Vi finns på webben, besök oss på:

<http://www.fornminne-hogland.se>

Jag har läst...

Jönköpings läns Hembygdsförbund – Småländska kulturbilder 2002:

Om runstenar i Jönköpings län.

Boken innehåller en rad artiklar om runstenar ur olika synvinklar; de flesta mycket intressanta. I de första artiklarna beskrivs runstenarna som en viktig del av vårt kulturarv och utvecklingen av runalfabetet och de olika bokstävernas ljud och betydelse.

En särskilt intressant artikel är den om runstenen vid Norra Sandsjö kyrka i Nässjö kommun där texten handlar om Ärinvard som lät resa stenen över sina förfäder i sex generationer för att styrka ättens ägorätt till området.

Därefter följer några artiklar om personnamn resp. ortsnamn på runinskrifter samt en artikel om runstenar längs gamla färdvägar i Jönköpings län. Sedan följer tre olika artiklar som har med förhållandet mellan religion och runinskrifter att göra.

En artikel av det obehagligare slaget – men ändå intressant – är den som behandlar hur runor och nordisk mytologi har (miss)brukats av nazister och andra ytterlighetsriktningar

på högerkanten.

Hur man kan särskilja olika runmästare kan man läsa om i en annan intressant artikel. En sista artikel handlar om hur runstenar har vårdats (eller missköts) tidigare och hur man ska vårda en runsten nu enligt vedertagen metodik.

Sist i boken finns ett hundra sidor långt avsnitt om de bäst bevarade och mest intressanta runstenarna i länet. För mig – som gärna passar på att titta på fornlämningar när jag är ute och åker bil är detta avsnitt mycket användbart, då texter står förklarade och att det också är en bra vägbeskrivning till de olika runstenarna. Dessutom finns det en karta över hela länet längst bak i boken med alla runstenar markerade.

Sammanfattningsvis är boken mycket intressant och jag kan rekommendera er att låna den från föreningens bibliotek eller köpa in den.

Michael Wallin

Sunnerängastenen

Program 2013

Då vårt årsmöte är inom kort och nästa ristningar kan komma ut i maj måste vi ta med de delar av programmet som är planerade att infalla i vår:

24 april kl. 18.30

Gemensamt föreningsmöte i Lövhults Friluftsgård, 3 km ö om Nässjö, med medlemmar från vår förening och Loffhults Järnåldersby där vi tittar på uppbyggnaden av järnåldersbyn och därefter presenterar varandras verksamheter. Preliminärt pris: 50: -/ person för sedvanligt fika. Anmälan SENAST fredagen den 19 april till Michael Wallin 0380-125 40, eller Kerstin Karlsson i Järnåldersbyn 0733-72 98 55.

1 juni kl. 10 - 14

Guidning för medlemmar och allmänheten i Vetlanda. Gunnel Granmo och Sven Melin guidar vid Byestads gravfält, Hultaby slottsruin, 2 runstenar och kanske mer. Samling vid Resecentrum i Vetlanda. Ta med fikakorg.

16 juni kl. 10 – 14

Guidning för medlemmar och allmänheten i Aneby-Flisby-Knutstorp. Bertil Wärnberg och Hans Forssander guidar med temat: övre delen av Svartån. Samling vid Stalpet i Aneby. Ta med fika.

24-25 augusti

Årets 2-dagarsresa går till Kalmar – Kristianopel. Vi hoppas bli tillräckligt många för att hyra ett par minibussar. Vi startar på lördagen senast kl. 08 från Nässjö. Vi kommer att redogöra för programmet och kostnader på årsmötet så det är viktigt att du kommer dit. Vi måste också ha tidig anmälan för att boka hotellrum med mera.

På årsmötet kommer detaljer i programmet att redovisas och diskuteras, självklart kommer det att offentliggöras via hemsidan också.

Redaktionen